

CATALIJN CLAES

Zilveren
zielen

STREEKROMAN

Catalijn Claes

Zilveren zielen

Uitgeverij Zomer & Keuning

HOOFDSTUK 1

Duivel of God
Wie is met ons lot?
Gooi uit het net
Dat want gezet
Strek veertig vaam
Vul het met zilveren zielen
(Lied van de haringtrekkers)

De nacht ligt koud en stil over de kleine huizen van de Brouwerstraat en het Marinierspleintje. Ze staan donker en scheef weggezakt, maar toch zo vertrouwelijk-dicht tegen elkaar geleund. De maanglans tovert glittertjes in de negenruitsramen, bespeelt met zijn stralen de roodstenen muur, het plaatsje met de regenbak en de armetierige geraniums, die in de vensterbank staan. Dan slaat ze terug op de deurklink, die nu de tweedelige deur, boven en onder gesloten houdt.

Ervoor zit een donker-cyperse kater, kouwelijk ineengedoken op het gele klinkerstraatje, een beetje beschutting zoekend tussen de wirwar van withouten klompen, die in de avond daarvoor achteloos voor de deur zijn uitgeschopt.

Onder de sierheester met rode bessen, die omhoogkruipt langs het zwartgeteerde houten boetje (schuurtje) staat een oude pan met één oor, waarin Jantien altijd de viskoppen voor de kat kookt. Het scheplepeltje ligt ernaast op een witte zandsteen.

Binnen is het net zo stil als buiten. De voor het raam geschoven tafel is al gedekt voor de ochtend die straks zal aanbreeken. Een schone kopjesdoek ligt zorgzaam over het bestek.

Naast de zwarte salamanderkachel staat een bak met gehakte houtjes, daarop ligt een gevouwen krant, met de petroleumkan ernaast. Dan kan Jantien direct nadat ze is opgestaan het vuur aanleggen. Een zakketel gisteravond nog gauw gevuld uit de regenbak, is op voorhand al op de kachel gezet.

Jantien is een vrouw die denkt en meteen handelt, hartstochtelijk leeft, fel bemint, maar feller nog kan haten. Ze is aanhalig als een kat, maar gevaarlijk als een roofdier. Jantien leeft op de driften van haar natuur.

Ze slaapt, nu nog onbewust van al wat op de komende dag in een mensenleven kan gebeuren, veilig achter de toegeschoven gordijnen in de hoge bedstee.

Haar lange helrode haar rust in vlechten op het blauw-wit geblokte kussensloop. Voor de bedstee op een stoel staat de wekker en tikt de minuten en seconden weg naar het ogenblik van opstaan.

Op zijn tukketukketuk snellen de seconden voort, kwart over vijf is het. Om halfzes zal de wekker opschrikken uit zijn droomgetik, fel en doordringend ratelend.

Het is zover.

Meteen schiet er een hand uit de bedstee, tast even in het donker, zet vlug het palletje om. De wekker vervalt weer in zijn soeziger-tikkend geluid.

Opnieuw glijden minuten en seconden de eeuwigheid in, minuten en seconden waarin Jantien – klaarwakker nu – de gedachten door het hoofd tuimelen, gedachten aan Dreeuwe, haar zwager.

Dreeuwe die gisteravond, nadat ze Houweltje naar bed had gebracht, plotseling was komen binnenvallen. Ze kwam net de steile zoldertrap af en zag hoe zijn breedgeschouderde gestalte bijna het kleine keukentje vulde.

‘Wie moet je hebben?’ had ze gevraagd. ‘Jaring is er niet, die is aan de trek.’

‘Dacht je soms dat ik niet wist wat Jaring aan het doen is? Ik kom niet voor mijn broer,’ had hij rustig gezegd en meteen brak er een glimlach door op zijn stugge gezicht. ‘Ik

kom voor jou, Jantien, dat weet jij donders goed. En ik wil niet langer wachten.'

Ruw grepen zijn handen in haar schouders en driftig trok hij haar naar zich toe. Zijn gloeiend gezicht was vlak bij het hare, het gezicht met de grijze ogen waarvan de kleur nu overhelde naar donker staal. Om de mond lag weer de stroeve trek.

Dit was de Dreeuwe van wie ze hield; als jonge meid was ze al gek op hem geweest en dat was zo gebleven. Toch was ze ten slotte met zijn broer getrouwd. Het hunkeren naar Dreeuwe had ze nooit kunnen onderdrukken.

Dit was het leven, dit was de man voor wie iedere haringtrekker moest buigen, hij werd gevreesd en geëerbiedigd.

Jaring, haar man, zijn tweelingbroer, kon niet in zijn schaduw staan.

Onstuimig had hij haar tegen zich aan gedrukt, zijn woeste kracht deed haar pijn, maar ze had van zaligheid gekreund en even onstuimig had ze hem zijn kussen teruggegeven, totdat haar mond zijn lippen vastzogen in een lange hete zoen, het voorspel tot wat onvermijdelijk was. Voor beiden. Steeds weer. Maanden al.

Grinnikend had hij haar daarna op schouderlengte van zich afgehouden en knipogend had hij gezegd: 'Je vrijt nog even goed als vroeger. Beter zou ik haast zeggen, je hebt warm bloed in je donder, Jantien.'

'Jij bent anders ook niet van ijzer,' had ze hijgend geantwoord, haar kapsel weer in fatsoen brengend. 'Dat huwelijk van jou met Geertje staat zeker weer op een laag pitje.' Driftiger had ze erop laten volgen: 'Een zwakke pop, niks om bij te zetten. Altijd ziek of onderweg. En dat noemt zich nog vrouw. Je hebt een lappenpop genomen en je liet je door mijn vader de wet voorschrijven en de laan uitsturen. Dreeuwe de Jager, de grootste wijvengek! Getrouwd met Geertje Blom, nou ze heit nooit gebloeid. Sukkel!'

Ze had hem ook al vaak gehoond en vernederd, maar in haar vrat steeds de wanhoop en de machteloze woede om

het vergeefs verlangen naar de man van haar zuster. Die paar minuten in de roes telden niet mee.

Haar zuster, een teer wezentje met de te mooie kleur van de teringlijdster, met haar perzikhuidje, haar zwakke toen al vaak zieke zuster die toch haar van haar plaats had gedrongen met medewerking van haar vader, Geertje moest en zou Dreeuwe hebben en ze had hem gekregen, dankzij 't gekuip van haar vader, wie Dreeuwe te los voor de kar was, te onfatsoenlijk. Ze was met Dreeuwe getrouwd, ze had haar – Jantien – overwonnen, haar wil gebroken. Iedere dag nog ondervond ze dat als een nederlaag.

Dreeuwe had het begrepen, had haar over de haren gestreeld. 'Toe maar,' had hij gefluisterd. 'Beledig me maar, sla me desnoods maar op mijn smoel. Ik vind alles goed als het jou maar oplucht. Ik ben toen gek geweest om naar je vader en je zuster te luisteren. Ik had je nooit aan de kant moeten zetten, je was toen van mij. Je bent het nog.'

Toen had hij het uitgeschaterd, maar in die lach beluisterde ze pijn en woede. Opnieuw had ze zich tegen hem aangedrukt. 'Het spijt me dat ik zo lelijk tegen je was. Dat komt: ik was mezelf niet.'

Dreeuwe had zijn hoofd geschud. 'Geeft niet, doe maar.'

De stem van Houweltje, die van boven riep of ze nog een kommetje water mocht hebben, deed hen verschrikt uiteenstuiven. Dreeuwe was meteen opgestapt, zij klom even later met vuurrode wangen de trap op. Rechtop zat Houweltje in haar bed, lachend had het kind naar haar opgekeken.

'Lekker moeder, dat ik nog een beetje water krijg.' Tus- sen twee slokken door ratelde het stemmetje verder. 'Ik hoorde dat oom Dreeuwe er was. Wat zie je rood, moeder.'

De helblauwe ogen van Houweltje hadden de hare ge- vangen gehouden met de kinderlijk-vragende blik.

Een moment had ze haar adem ingehouden. Waarom moest het kind met die simpele vraag haar diepste geheim raken? Waarom schoven de beelden van Dreeuwe en Jaring plotseling door elkaar?

Dat moest gescheiden blijven; Jaring was haar echtgenoot, Dreeuwe de man en de minnaar, naar wie ze dag in dag uit verlangt, maar die haar te weinig kan benaderen, omdat het water veel te wijd is.

Woedend was ze tegen Houweltje uitgevallen, voor ze het besefte had ze het kind een klinkende oorvijs gegeven. Snauwend blafte ze haar af: 'Daar, ik zal je leren om voor luistervink te spelen.'

Angstig was Houweltje in elkaar gedoken, tranen sprongen in de wijdgeopende ogen, waar Jantien het niet-begrijpen-van-die-tik in las.

'Moeder,' had ze gestameld, 'ik...'

Maar Jantien had al spijt van die uitval. Voor al het goud van de wereld zou ze willen dat ze die klap niet had gegeven. Wist het kind veel?

Ze knielde voor het bed, had Houweltje in haar armen genomen en dicht tegen zich aan gedrukt. 'Stil maar,' suste ze. 'Moeder meende het zo niet.' En ze had Houweltje getroost met de belofte dat ze morgen bij vrouw Gastelaars in het snoep- en petroleumwinkeltje een dikke suikerspek van drie centen mocht kopen.

Het kind had haar tranen gedroogd. 'Echt waar moeder?'

Ze had lachend geknikt, haar een dikke nachtzoen gegeven en de dekens achter de rug van Houweltje goed ingestopt. Ze had het nachtlichtje uitgeblazen en was naar beneden gegaan, alleen met haar gedachten en verlangens.

Zes zware slagen uit de nabijgelegen toren van de gereformeerde kerk doen Jantien opschrikken.

Zes uur. Jaring zal de haven wel zijn binnengelopen. Om twaalf uur is hij niet thuisgekomen, een vrouw van een haringtrekker rekent dan altijd zes uur verder. De trek gaat met de eb en vloed op en neer.

Jantien glijdt uit de bedstee, kleedt zich vlug en geruisloos aan, strijkt een knisterende lucifer aan en steekt de petroleumlamp aan die boven de tafel hangt. De lamp zal er

niet lang meer hangen, hier in het oude buurtje hebben de meeste mensen al elektrisch licht, zij nog niet, ze geeft er ook niet om.

Even sputtert de vlam, een spits walmtongetje steekt zijn kop omhoog. Jantien draait de pit wat lager; ze is niet op lampenloef gesteld. Het geeft een vieze vette neerslag op alles wat in de kamer glimt en blinkt.

Ze is wat in de wandeling heet een kraakheldere vrouw. Het olielicht geeft een vertrouwd beeld in de kamer, met zijn geheimzinnige schaduw van de diepdonkere hoekjes. Het geeft speelse motieven op de witte gordijntjes voor de bedstee en de glazenkleedjes voor de ramen.

De lamp zelf weerkaatst in het bruingepolitoerde kastje in de hoek, het lijkt wel of het licht knipoogt tegen de twee porseleinen hondenbeeldjes die daar bovenop staan, en die volop staan te pronken in de langwerpige spiegel boven de schoorsteenmantel.

‘Dat ding walmt de laatste tijd geregeld,’ mompelt Jantien terwijl ze op kousenvoeten door de kamer scharrelt. ‘Ik zal vandaag bij Gasselaars maar es een nieuwe pit kopen, het moet er maar af. Kom ik over de hond, dan kom ik over de staart. Ik hoop dat Jaring met deze trek wat meer geld vangt dan de vorige keer. Wél, wél...’

Een wrang lachje glijdt om haar mond als ze nog denkt aan het vorige jaar. Zestig gulden kreeg ze vlak voor Pasen, daar moest ze mee toe tot drie weken na Pinkster. In een haringtrekkersfamilie sop je niet vet.

Intussen is ze voor de kachel neergeknield, port met de tang met korte driftige bewegingen in de achtergebleven as en kolen, stopt er dan een in petroleum gedrenkt dotje bij, doet daarop de krant en de houtjes en strijkt een lucifer aan.

Dadelijk gloeien overall kleine spettervonkjes op, vlammetjes dansen triomfantelijk in de houtjes. Jantien buigt zich voorover, blaast nog even door het nu gesloten kachelrooster en daar schiet een grote vlam loeiend naar boven.

‘Hij zal het nu wel doen,’ mompelt ze, terwijl ze over-eind komt. ‘Nou gauw wat turfies en een briketje en straks de kolen erop. Gelukkig mens die nog wat te stoken heit.’

Ze laat de waterketel in de kachel zakken; zo brandt die tenminste niet voor niets, het is altijd gemakkelijk om warm water bij de hand te hebben.

Daarna slaat ze haar wollen sjaal om, die aan een spijkertje op de binnendeur voor het grijpen hangt, schiet in haar pantoffels, opent de kamerdeur en loopt naar het groengeschilderde portaaltje dat grenst aan het keukentje. Ze opent de buitendeur, vlug glipt de kat naar binnen. Even blijft Jantien op de drempel staan, ademt een paar keer diep de frisse morgenlucht in en loopt daarna schuin over het plaatsje naar de regenbak.

Ratelend valt het emmertje in de diepte. Jantien houdt van koud fris water om zich te wassen.

De torenklok slaat opnieuw. Jantien kijkt op, onwillekeurig glijdt haar blik langs de heldere sterrenhemel. Het is koud buiten, duidelijk tekent de rokende schoorsteen zich tegen de lucht af, binnen zal het nu wel gauw warm zijn.

Halfzeven moet het zijn, daarstraks heeft ze zes slagen gehoord. Ach ja, de tijd gaat snel, iedere tik van de klok brengt een mens dichterbij zijn dood.

Bij de burens flitst het licht op, die hebben al elektrisch, toch wel gemakkelijk. ‘Vrouw De Leeuw is er ook al uit,’ mompelt Jantien. Dat zal ook wel moeten, want haar man zit bij de groep van Jaring; Cornelis de Leeuw was na een dikke ruzie met Dreeuwe naar Jaring overgelopen, ze had de hele geschiedenis in geuren en kleuren van haar man gehoord. Het boterde niet meer tussen die twee, over het minste en geringste stoven ze elkaar in de haren. Op een dag was ’ie aan de overkant, toen de haringtrekkers wat zaten uit te zakken op het strand, naar Jaring toegekomen.

Zonder omwegen had ’ie het gezegd: ‘Ik verdom het langer bij die luizenhark van een broer van je. Ik kom bij jou in de ploeg. As ikke bij hem blijf, dan kan ik vandaag of morgen m’n jatte niet meer thuishouwe en dan zou het

kenne weze dat 'ie erg koud wordt onder z'n hempie. Wat koop ik er voor?'

Jaring voelde er eerst heel weinig voor, maar toen Dreeuwe rond liet kraaien dat 'ie dat lastige potnat liever kwijt dan rijk was, stemde hij toe, Dreeuwe zei het nou zelf en dat gaf de doorslag. Hij wilde om Cornelis geen trammelant met zijn broer.

Wel had Jaring eerlijk tegen Dreeuwe gezegd: 'Je bent een grote stommerd, Cornelis is een van de beste.'

'Kan me niet verrekke,' had Dreeuwe nors geantwoord. 'Ik wil hem niet meer in de vlet hebben en donder jij nou ook maar op.'

Cornelis was bij Jaring gaan varen en Alie, zijn vrouw, was er dolgelukkig mee. Toen ze met Jantien bij de kruidenier stond had Alie gezegd: 'Ik ben er blij om Jantien. Jaring drinkt niet as 'ie binnen is en wil dat z'n mannen ook nuchter blijven. Dreeuwe zuipt tegen de klippen op, dat weet heel Den Helder, hij zuipt tot ze allegaar onder tafel leggen en jij as vrouw zijnde moet maar weer toe met een grijpstuiver. Geef mij Jaring maar, ik zeg het niet om jou de boter in je gat te gieten, maar het is de zuivere waarheid.'

Jantien had wrevelig haar schouders opgehaald en stug geantwoord: 'Jaring is anders ook geen heilige.'

'Nee,' had Alie weer gezegd. 'Dat hoef je me niet te vertellen, het is en blijven De Jagers, maar je zal toch moeten toegeven dat Jaring altijd zijn geld thuisbrengt en dat kan ik van Dreeuwe niet zeggen. Vraag maar aan Geertje, als er één zwarte sneeuw heeft gegeten is zij het wel.'

Alie had gelijk, Jantien wist het maar al te goed; Geertje had geen best leven bij Dreeuwe. Dreeuwe was niet gemakkelijk. Ergens leed hij er onder dat Geertje hem tot dusver geen zoon had gegeven. Dat was het ergste wat een De Jager kon overkomen, geen zoon wie hij het vak kon leren en op wie hij groots kon zijn.

Goed, zij en Jaring hadden ook geen zoon, maar dat kon nog komen. Ze was amper tweeëndertig en zo lang de boom bloeit kan 'ie dragen.

Jaring had wat dat betreft geen klagen, vooral na haar kwaje dagen om de vier weken. Dan was ze bijkans niet te houden, dan zong het bloed en dan eiste het lichaam. Dan sleurde ze Jaring mee in die draaikolk van lust. Maar eigenlijk hoorde het toch niet zo, het was altijd zij die moest beginnen, altijd overwon zij en was Jaring de onderworpenen. Dagen en nachten soms wachtte ze op een teken van toenadering van zijn kant, maar al te vaak bleek hij haar bestaan als vrouw vergeten te zijn, als vrouw die niet alleen goed wilde zijn voor de was en het eten, maar meer wilde: de verovering door de man op wie ze recht had. Jaring was een sufferd, het moest maar gezegd.

Toen ze verkering had met Dreeuwe was het anders gegaan, ze hadden zich niet ontzien, lak gehad aan kerk en fatsoen. Dreeuwe zat in haar bloed, zijn zinnen eisten en ze had geen weerstand kunnen bieden. Ze wilde het ook niet, ze genoot van de vleiende opwindning van zijn strelende handen en als het zover kwam, was het één laaiend vuur en werd de voet van de dijk ook voor haar een hemelbed.

Het was groots en leek zondeloos. Ach lieve God, waarom was Jaring niet zo? In veel opzichten leek hij toch wel op Dreeuwe, behalve in bed en bij de drankfles. En toch...

Het geklos van klompen klinkt hel op in het straatje en het geluid weerkaatst tegen de huizen.

Jantien heft het hoofd op. De vlet is binnen, daar heb je het eerste volk al dat thuiskomt. Jaring is altijd de laatste, maar ze kan op hem niet wachten, ze is benieuwd hoe de vangst is geweest. Vlug schiet Jantien het steegje in, dat op het straatje uitkomt en dan staat ze oog in oog met Schorretje van Piet Meeuwis.

Schorretje is de oudste uit een gezin van veertien. Eigenlijk heet hij Piet, net als zijn vader, maar 'jonge Piet en ouwe Piet' was een mondvul, daarom werd het Schorretje en het is nog Schorretje.

'Verrek buurvrouw,' ontvalt het hem. 'Ik dacht dat jij nog wel lag te knorren in de bedstee, maar je bent as de vogeltjes vroeg uit het nest.'

Jantien schiet in de lach, van dat joch kan iedereen veel hebben, hij is erg stoutzeggend, maar de goedheid straalt van zijn gezicht. Zijn blauwe trui – een afdankertje van zijn vader – is hem aan de armen veel te kort, de mouwen van het bonte overhemd steken er een stuk uit. Hij is ook zo'n dropladder, zo'n echte lange slungel.

Alles aan Schorretje is tweedehands, behalve de haring-trekkerskousen, die over de broekspijpen worden geslagen en een boord hebben van zeker tien duim over de knie.

Opoë Meeuwis is handig met de breinaald, ze breidt voor het hele huisgezin, van kleine hemdje voor de driejarige Kees, tot wollen onderbroeken voor opa toe.

'Tegen de rimmietiek en de kou,' beweert opoë altijd, als een ander een opmerking maakt over haar eeuwig onderbroekenbreien. Opa is er drieënnegentig bij geworden, omdat de wol het vet tussen zijn knoken warm houdt, o zo.

Opa bromt dan met zijn gebarsten stem dat opoë gelijk heeft en kras is voor haar jaren, en dan drinkt hij daar een borreltje op en opoë pikt er ook een van schrik en vreugde, maar ze zegt dat het is om haar keel te spoelen vanwege het wolgekriebel.

'Hoe was de trek Schorretje?' vraagt Jantien en gespannen wacht ze op het antwoord.

Schorretje haalt zijn schouders op, wrijft met zijn klomp over de straatklinkers.

'Nou?' dringt Jantien aan.

'Kon beter buurvrouw. Volgens het Joodje* had Jaring het an de overkant moeten zoeken.'

'Maar daar waren jullie toch?' zegt Jantien verbluft. 'Jaring had het erover dat 'ie daarnaartoe wou gaan.'

'Niks is zo veranderlijk as een mens,' bromt Schorretje. 'Is 'ie zeker op zee van gedachten veranderd, we benne naar

* Bekend type onder de haringtrekkers, geen Israëliet, maar een handige man

Moord en brand* gekoerst, en hebben 't geweten buurvrouw. Eerste trek niks, tweede trek barstte 't van de maanvissies en de derde trek is hoogstens twintig tal (twintig manden met tweehonderd haringen). Nee, buurvrouw, trek je buikriem nog maar strakker an, haring is er zowat niet te zien, laat staan de centen. Het wordt weer veertien dagen lang een kommetje paardenvet bij de piepers. Nou ik ga weer es op de kuierlatten, gedag.'

Schorretje vervolgt zijn weg naar het eind van de huizenrij, in de achterste woning huist zijn familie, een huis met twee kamers onder een slaapkamertje met een zolder. Daar wonen de veertien mensen. Allemaal naast elkaar op de zolder, zegt opa, en als we dan gelijk draaien gaat het lang. Het was lang gegaan, kleine Kees was er drie jaar geleden nog bijgekomen.

'Van de warmte komt de liefde,' vulde opoe opa aan. Driftig liet ze erop volgen, terwijl de breinaalden nog nijdiger tikten: 'Zo zie je maar weer, kerels, ut benne net hane, ze staan altijd klaar.'

Er glijdt een glimlach om Jantiens mond, opoe zou verstedd staan als ze wist dat er ook nog mannen als Jaring bestonden.

Klompengeklos komt naderbij, aan het geluid herkent ze haar man. Dichter trekt ze de omslagdoek om haar schouder, nu pas bemerkt ze dat het koud is. Raar, waarom moet ze nu ineens aan die blaffende hoest denken die Houweltjes lichaampje soms ineen doet krimpen? Ze wordt er soms beroerd van, als de donkere ogen in het bleke snuitje haar aankijken. Laatst zei ze nog: 'Ik ben zo moe en ik heb het zo in mijn rug.'

'Geef haar toch wat pirogolie**,' bromde Jaring, onderwijl luid slurpend van zijn koffie. 'Ik heb het al honderd keer gezegd: dan komtde ziekte eruit.'

* Haringplek

** Olie uit de lever van de pijlrog

Maar koppig had ze haar hoofd geschud. ‘Omdat jouw en mijn ouders dat gebruikten, hoef ik het nog niet te doen. De dokter zei ook al: “Mens gooi die rommel toch door de gootsteen. Verse groene bladgroenten en dagelijks zes bekers melk en als het half kan een stukje vlees en fruit, dat is de medicijn voor jullie Houweltje.” ’

Jaring had haar onthutst aangestaard. ‘Toe maar, of het geen geld kost! De dokter heit makkelijk praten. Die verdient aan ieder ziek klantje zijn centjes. Maar voor ons levert de haring het laatste halfjaar bijna niks op.’

Daarna had hij de hele dag geen tien woorden meer gezegd, en hij had maar stil voor zich uit zitten staren. Nadat hij de volgende dag de trek weer was opgegaan kwam Kooyman, de melkboer, drie kan melk brengen. ‘Hier vrouw De Jager, met de complementen van je man.’

Jaring had een week lang gepruimd nóch gerookt en Jantien begreep waarom. Wonderlijk, waarom hield ze op die momenten wél van hem? Ze begreep zichzelf dan niet meer, ze kon met de beste wil van de wereld haar gevoel niet meer peilen en het was of ze een ander wezen werd.

Jaring komt om de hoek van de straat, zijn lange wat in de schouders gebogen gestalte tekent zich vreemd-scherp af in het licht van de straatlantaarn. Zijn armen zwaaien links-rechts in het ritme van zijn lopen.

‘Het was weer kouwe bene,’ is het eerste wat hij zegt als hij tegenover Jantien staat. Moedeloos kijkt hij op haar neer. ‘Achtien uur in de weer, bijna geen vangst en nog geen zestig stuivers voor een tal.’

‘Ik weet het,’ zegt Jantien, ‘ik heb Schorretje al gezien en gesproken. “Het wordt weer paardenvet, buurvrouw”,’ zei ‘ie.’ Driftiger laat ze erop volgen: ‘Waarom moest je ook zo nodig naar de Moord en Brand? Dreeuwe, die...’

‘Dreeuwe die leit bezopen op zijn nest,’ valt Jaring haar bruusk in de rede, ‘die houdt zijn vlees aardig onder de pekkel. Geertje kan haar lol wel weer op: een dronken kerel, alles op de lat en geen cent in huis.’

‘Het is niet te verwonderen dat ’ie em weer om heit,’ verdedigt Jantien haar zwager, ‘altijd met een ziek wijf in huis, dan ga je je op de duur wel te buiten.’

‘Minder kan het ook wel,’ gromt Jaring die nu achter zijn vrouw aan door het smalle steegje loopt, ‘en praat es een beetje anders over je zuster. Geertje is nou eenmaal niet sterk,’ en verdrietiger laat hij erop volgen: ‘Net als onze Houweltje.’

‘Houweltje is nog jong,’ troost ze. ‘Daar kan alles nog mee terechtkomen. Neem nou dat jong van Dienaar es. Dat was ook een wurm, altijd ziek en onder de zere korsten. En nou? Melk en bloed man, melk en bloed.’

Even zwijgt ze en zegt dan narrig weer: ‘Ach jij, jij staat altijd aan de kant van Geertje.’

Jantien slaat de klink van het poortje omhoog, ze draait zich om en snauwt hem toe: ‘Kom maar gauw binnen, de kachel is warm.’

Jaring knippert even als hij de blik uit de scherpe groene ogen van zijn vrouw opvangt. Een harde trek ontsiert de mooie mond. Welke gedachten schuilen er nu achter dat hoge blanke voorhoofd?

Negen jaar is hij met deze vrouw getrouwd en na al die jaren kan hij haar nog steeds niet doorgronden. Een vrouw, die lief en aanhalig kan zijn, die graag wil dollen, bergen werk kan verzetten, nergens tegen opziet, maar plotseling, als je het niet verwacht, haar gal kan uitspuwen. Hij gaat op haar praten niet meer in, zegt alleen: ‘Een goed heet bakkie koffie zal me smaken.’

In huis worden ze zingend ontvangen. Houweltje schijnt zich goed te voelen, dan zingt ze graag school- en aftelliedjes.

Jantien en Jaring luisteren even. Helder klinkt het kinderstemmetje door het huis:

*‘Kikkers dragen geen manchetten
Katten geen cilinderhoed
Vissen zie je niet met petten*

*Noch met schoenen aan de voet
Geen garnaal wordt generaal
Minder nog een nachtegaal
Een leeuw wordt nooit een makkereel
Een schaap gaat met een vaart
En schoenen poets je
met een natte kattestaart
Eun deun dip...'*

Jaring klimt lachend de trap op. Daar ligt ze, zijn Houweltje, zijn zorgenkind. Door het dakraam ziet hij de sterren en de maan, die de zolder zwak verlichten. Houweltje telt het versje af met uitgestrekte hand op de hanenbalken, telkens: eun deun dip.

‘Vogeltjes die te vroeg zingen, zijn voor de poes,’ lacht Jaring. Hij buigt zich over haar heen, en geeft zijn dochter een zoen op iedere wang. ‘Zo, Houweltje, ben je lief geweest voor moeder?’

Houweltje wordt boos omdat Jaring haar ontruikt aan de bonte wereld van haar kinderfantasie, want de balken zijn de aftelvriendinnetjes en nu kan dat nare kind van Gaste-laars lekker niet aan haar vlechten trekken, maar ergens blijven balken tenslotte toch balken.

Kribbig valt ze uit: ‘Hè toe nou vader, je maakt me helemaal in de war, en ik zong helemaal niet. Het is een aftel-liedje.’

‘Dat was ook de bedoeling niet,’ verontschuldigde Jaring zich. ‘Ik wilde je niet in de war brengen.’ Met een werktuiglijk gebaar streelt hij de haren van het kind. Hij kijkt langs haar heen, telt de spijkers in de zolderplanken. Waarom kan een kind toch zo uitvallen? Het klinkt zo afstotend en hij heeft toch zo naar haar verlangd, al die achttien uur lang naar zijn Houweltje.

‘Ben je blij dat vader terug is?’ vraagt hij en gaat op de rand van haar bed zitten. ‘Ik heb wat voor je meegebracht.’

Even grabbelt Jaring in zijn broekzak. ‘Kijk, hier, een

zeemuis. Het gebeurt niet vaak, maar nou zat er toch een tussen de haring.'

Nieuwsgierig buigt Houweltje zich voorover. Op de hand van Jaring ligt het kleine zeediertje. Het is nog helemaal gaaf.

'Het is net een grote dikke slak,' zegt Houweltje, 'en het heeft haren als van een egel. Maar wat zijn ze mooi, ze hebben allerlei kleuren.'

Begerig steekt ze haar handje uit. 'Mag ik hem hebben?'

Vlug trekt Jaring zijn hand terug. Meteen heeft hij zijn plannetje klaar. Ze eet de laatste tijd weer zo slecht, al doet Jantien er alles aan. Wat ziet ze toch wit! Grauw tekent het gezichtje zich af in het maanlicht, plotseling voelt hij weer dat verdriet...

Waarom is ze niet zo'n weerwoest als de dochter van Dreeuwe en Geertje? Itte gaat geen zee te hoog! Zo jong als die krielhen nog is.

Voorzichtig zegt hij: 'Straks, als je zonder kieskauwen je brood naar binnen hebt gewerkt.'

'Hè, wat flauw,' roept Houweltje en met haar beide handjes duwt ze zijn grote vuist weg.

Mokkend gaat ze verder: 'Je bent al net als moeder, die gaf me gisteravond eerst een draai om mijn oren en zei kwaad dat ik niet voor luistervink mocht spelen en toen kreeg ik ineens weer een zoen. Ze stopte me toe en ze beloofde dat ik vandaag een suikerspek mag kopen, een suikerspek van drie centen.'

'Je mag ook niet voor luistervink spelen,' valt Jaring zijn vrouw bij. 'Dat is lelijk, je weet best dat moeder en ik dat niet willen hebben.'

'Maar dat deed ik ook niet,' verdedigt Houweltje zich. 'Ome Dreeuwe praat altijd zo luid, kan ik het dan helpen dat ik het hoorde?'

Jaring weet genoeg, Houweltje heeft hem met die ene zin alles duidelijk gemaakt.

Dreeuwe en Jantien...

De oude liefde is nog nooit gedoofd. Geertje en hij staan

alletwee aan een dichtslibbende haven. Zij tweeën zijn de toeschouwers en kunnen het verzanden niet tegengaan. Niet met geweld, niet met berekening, niet met ruzie, nog minder met goede woorden, om de doodeenvoudige reden dat wat de een vraagt de ander niet kan geven.

Jaring komt overeind. 'Blijf jij nog maar effe in je warme holletje,' zegt hij, 'vader zal je wel roepen als het tijd is.'

Hij loopt over de zolder heen naar het trapgat, blijft daar even staan. Het is of hij zich bedenkt, loopt weer terug.

'Hier,' zegt hij tegen Houweltje, die diep onder de dekens is weggedoken. 'Neem die zeemuis dan maar, het heeft allemaal zo weinig zin, mijn kind.'

Opnieuw draait hij zich om en verlaat met zware passen de zolder. Elke traptree hoort Houweltje kraken onder zijn zware gewicht.

Beneden in het keukentje komt de koffiegneur hem tegemoet en als hij de kamer binnengaat zit Jantien al in de kamer aan tafel. De kat zit oudergewoonte bedelend naast haar stoel.

Zonder meer valt hij met de deur in huis: 'Ga niet te ver met Dreeuwe, Jantien, 't vriest gauw op een oud schotsje, en waar een vonk is komt gauw een vuur. De burens klessen toch al genoeg.'

Jantien kijkt op, haar dwingende scherpe blik houdt zijn ogen gevangen.

De burens? Wat kunnen haar de burens schelen! Ze leeft haar eigen leven, haar leven dat eist en passie en genot zoekt bij die ander.

Ze werd bij Dreeuwe niet afgestoten zoals bij Jaring, wat haar dan dagenlang een gevoel gaf vernederd te zijn, beleedigd in haar vrouw-zijn en de verhouding meer en meer deed verkoelen.

Dreeuwe en zij hadden er eerlijk beiden tegen gevochten, maar opeens was het er en het viel niet meer weg te duwen. Het moment was niet onnatuurlijk, niet monsterachtig, het was ook niet slecht, ook al vielen er tussen hen beiden de

schaduwen van Jaring en Geertje. Het was voor allebei te verklaren.

Dreeuwe had gegeven, zij had ontvangen. Ze weet het zeker: ze is zwanger van Dreeuwe. Jaring had haar de laatste drie maanden niet aangeraakt, zij zal haar minnaar de zoon geven die zijn wettige vrouw hem niet meer geven kan.

Na Ittes geboorte vond de dokter het beter dat daar geen kinderen meer zouden komen. Het was voor Dreeuwe de genadeslag geweest, voor Geertje betekende het een opluchting, nu kon ze Dreeuwe met goed fatsoen van het lijf houden. Het advies van de dokter werd Jantien na jaren van wachten en hunkeren tot voordeel. Het had Dreeuwe opnieuw naar haar toegedreven en zij had het aangemoedigd, openlijk, zonder terughouding.

Ze trok zich van 't geroddel om zich heen niets aan, ze lachte spottend de klagende Geertje uit en toen Jaring er iets van zei, hoonde ze hem weg. Nu leefde ze alleen voor Dreeuwe. Op een avond toen Jaring aan de overkant bleef om nog een paar extra trekken te doen, Houweltje bij een jarig vriendinnetje sliep, Dreeuwe vanwege een zweer in zijn hand aan de wal was gebleven, vierden ze in alle heimelijkheid hun feest. Na het hoogtepunt was Dreeuwe zijn ontroering niet meer meester. Hij huilde zijn verlangen uit op haar schouder. 'Geef me een zoon Jantien,' had hij gefluisterd en speelde met een van haar vlechten, die over haar naakte schouder hing.

Lachend had ze naar hem opgekeken in het flauwe schijnsel van het nachtluchtje. Fel kustte ze hem op de mond: 'Je krijgt je zoon,' was haar antwoord geweest, 'een echte De Jager, net zo stoer als jij.' Daarna was ze uit bed gegleden en had zich aangekleed.

'Weet je het zeker?' had hij nog weifelend gevraagd. 'Het kan toch ook een dochter worden, neem Houweltje nou es.'

'Die is van Jaring,' had ze minachtend geantwoord. 'Jij en ik krijgen een zoon. Ik weet het zeker.'

En ze had het zeker geweten. Ze was zwanger, gisteravond had ze het Dreeuwe nog niet verteld. Ze was te veel ondersteboven geweest van zijn onverwachte komst, ze zal het zo gauw mogelijk doen.

Maar eerst zal Jaring het weten. Het laat haar koud hoe hij het zal opnemen. Niets kan hij meer ongedaan maken, zij is van Dreeuwe en het kind is van Dreeuwe.

Langzaam en duidelijk zegt ze: 'Je had het over vuur. Het heeft al gebrand, moet ik nog meer zeggen? Jij en Geertje zullen op de blaren moeten zitten. Het kind dat ik bij me draag is van je broer.'

Onthutst kijkt Jaring zijn vrouw aan, mompelt dan onzeker: 'Goeie God Jantien, hoe heb je dat kunnen doen?'

Dan loopt hij de kamer uit, een slag met de achterdeur vertelt haar dat Jaring is vertrokken.

Boven roept Houweltje hoe laat het is en of ze al moet opstaan.

Jantiens handen grijpen om de tafelrand, even draait alles om haar heen, een licht gevoel van misselijkheid doet haar kokhalzen. Dan vermant ze zich en gaat naar boven. Sterk moet ze blijven, sterk voor Dreeuwe en hun kind.

Zilveren zielen

CATALIJN CLAES

Een roman over het harde leven van de haringtrekkers in de crisisjaren rond 1930. Het is het verhaal van de gezinnen van de driftige levende Dreeuwe de Jager en zijn veel rustigere broer Jaring. Beide haringtrekkers zijn mannen van gezag in hun ploeg. Dreeuwe had eigenlijk Jantien moeten trouwen, de vrouw van Jaring. Jaring had beter bij haar zuster Geertje gepast, met wie Dreeuwe getrouwd is.

ISBN 9789401908993 NUR 344

9 789401 908993

***Catalijn Claes** is een bekende naam in het streekromangenre. Ze schreef reeds vele boeken die door een grote schare liefhebbers worden gelezen. Claes is nog steeds zeer actief en brengt elk jaar een nieuwe roman uit.*

Z&K